

**ชื่อวิทยานิพนธ์ : การบริหารจัดการบริหารโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต**

วัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

**ผู้วิจัย :** พระณัด ปสนนจิตโต (น้อยกง)

**ปริญญา :** พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร)

**คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**

: พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร., ปธ.ศ., กศ.ม., พธ.ด. (รัฐประศาสนศาสตร)

: ดร.อัครเดช พรหมกัลป์ ศศ.บ., พธ.ม., พธ.ด. (รัฐประศาสนศาสตร)

**วันที่สำเร็จการศึกษา :** ...../...../.....

### บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ๓) เพื่อศึกษาปัญหาข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน ๓๔๕ คน จากประชาชนในตำบลสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน ๒,๕๒๕ คน โดยใช้สูตรของ Taro Yamane เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติดังนี้ค่าความถี่ (Frequencies) ร้อยละค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทดสอบค่าที (t-test) ทดสอบค่าเอฟ (F-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๙ รูป/คน และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

### ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการบริหารโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = ๓.๙๖$ ) เมื่อ

พิจารณารายด้าน พบว่า การประเมินสภาวะแวดล้อม ( $\bar{X} = 3.94$ ) การประเมินปัจจัยนำเข้า ( $\bar{X} = 3.82$ ) การประเมินกระบวนการ ( $\bar{X} = 4.01$ ) และการประเมินผลผลิต ( $\bar{X} = 4.05$ )

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการบริหารโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ พบว่าไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ส่วนประชาชนที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษา พบว่าแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการบริหารโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ๑) ด้านทักษะในการวางแผน ควรมีการวางแผน การติดตามผล และแก้ไขจุดบกพร่องของการปฏิบัติธรรม เมื่อได้รับการอบรมแล้วควรปล่อยให้ผ่อนคลายในสวนป่าเพื่อให้ปฏิบัติเอง และต้องมีการวางแผน การแจ้งข่าวสารต่าง ให้ชัดเจน และควรแจ้งล่วงหน้า ๒) ด้านทักษะในการปฏิบัติ ควรสำรวจ สักร ระวังทุกขั้นตอนของอิริยาบถทั้งเก้าอย่างทางธรรมชาติ คือ นอน นั่ง ยืน เดิน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด ให้ปกติอยู่เสมอ มีความคล่องแคล่ว ว่องไว เดินอย่างมีสติ ไม่เอะอะ ยืนพูดอย่างมั่นคง มีบุคลิกภาพที่ดี และการบริหารจัดการในการเจริญภาวนาในอิริยาบถต่าง ๆ เช่น การนั่ง นอน ยืน เดิน การรับประทานอาหาร ๓) ด้านทักษะในการติดตามและประเมินผล ควรปรับปรุงเนื้อหาให้เข้าใจง่าย และเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อสามารถปฏิบัติได้จริง ควรมีการทำแบบประเมินผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรม และควรมีการให้บริการของเจ้าหน้าที่ขณะเข้ารับการฝึกอบรมที่เพียงพอ และ ๔) ด้านทักษะในการจัดการปัญหา ควรมีการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของการดำเนินการบริหารจัดการทุกขั้นตอน ควรมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารการฝึกอบรมและปฏิบัติธรรมชัดเจนเพื่อความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน และควรมีการประสานงานกับชุมชนให้มีส่วนร่วมในการกิจกรรมเพื่อให้โครงการดำเนินไปอย่างราบรื่น

**Thesis Title** : Public Assistant Management of Dhamma Practices Project  
for Developing Life Skill of Wat Tung-sa-deang Muang District  
Petchabun Province

**Researcher** : Phra

**Degree** : Master of Arts (Public Administration)

**Thesis Supervisory Committee** :

: , Dr., B.A., M.A., D.P.A.

: , B.A., M.A., D.P.A.

**Date of Graduation** : ...../...../.....

## ABSTRACT

## กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต วัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์” เล่มนี้ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดีก็เพราะได้รับความเมตตากรุณาจากบุคคลสำคัญหลายท่าน

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระเทพปริยัติเมธี ผศ.ดร. ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำการงานทำวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างดี ขออนุโมทนาขอบคุณ ดร.อัครเดช พรหมกัลป์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ได้กรุณาเสียสละเวลาให้คำแนะนำ สนับสนุนให้ความช่วยเหลือตรวจทานงานวิจัยจนสำเร็จสมบูรณ์ด้วยดี และขออนุโมทนาขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ถวายความรู้ที่มีค่ายิ่งให้ตลอดระยะเวลาที่ศึกษาเล่าเรียน

ขอกราบขอบพระคุณพระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร. พระครูสิริศิริรักษ์, ดร. พระมหาทองหยอด ธมมธโร และขออนุโมทนาขอบคุณ นางพิชญ์สินี สังกทอง ดร.อภิชาตญาณัฐไศภา ออบสิน ผู้เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ขอกราบขอบพระคุณและขออนุโมทนา คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่วิทยาลัยสงฆ์ทุกคนที่มีส่วนสนับสนุนด้วยดีตลอดมา ขออนุโมทนาขอบคุณนายประทีน นาคสำราญ นายกองค์การบริหาร

ส่วนตำบลสะเดียง ที่ให้ความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ขออนุโมทนาขอบคุณญาติโยมบ้าน  
สะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยตอบแบบสอบถาม และทุก  
คนที่ให้กำลังใจในการศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ในครั้งนี้

พระณัฏ ปสนนจิตโต (น้อยง)

พระนิสิตปริญญาโท สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

มกราคม ๒๕๕๙

## สารบัญ

| เรื่อง                               | หน้า |
|--------------------------------------|------|
| บทคัดย่อภาษาไทย                      | (๑)  |
| บทคัดย่อภาษาอังกฤษ                   | (๓)  |
| กิตติกรรมประกาศ                      | (๕)  |
| สารบัญ                               | (๖)  |
| สารบัญตาราง                          | (๘)  |
| สารบัญภาพ                            | (๑๐) |
| คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ            | (๑๑) |
| บทที่ ๑ บทนำ                         | ๑    |
| ๑.๑   ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา | ๑    |

|     |                                 |   |
|-----|---------------------------------|---|
| ๑.๒ | วัตถุประสงค์การวิจัย            | ๓ |
| ๑.๓ | ปัญหาที่ต้องการทราบ             | ๔ |
| ๑.๔ | ขอบเขตการวิจัย                  | ๔ |
| ๑.๕ | สมมติฐานการวิจัย                | ๕ |
| ๑.๖ | นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย | ๕ |
| ๑.๗ | ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย    | ๕ |

|                                                 |    |
|-------------------------------------------------|----|
| <b>บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง</b>   | ๖  |
| ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ        | ๖  |
| ๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการ | ๔๕ |
| ๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับวัด                    | ๕๙ |
| ๒.๔ วัดทุ่งสะเดียงกับโครงการปฏิบัติธรรม         | ๗๓ |
| ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง                       | ๗๘ |
| ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย                        | ๙๑ |

|                                      |    |
|--------------------------------------|----|
| <b>บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย</b> | ๙๒ |
| ๓.๑ รูปแบบการวิจัย                   | ๙๒ |
| ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง          | ๙๓ |
| ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย       | ๙๓ |
| ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล              | ๙๗ |
| ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล               | ๙๗ |

## สารบัญ (ต่อ)

|                                                                                                                                    |             |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|
| <b>เรื่อง</b>                                                                                                                      | <b>หน้า</b> |
| <b>บทที่ ๔ การวิเคราะห์ข้อมูล</b>                                                                                                  |             |
| ๔.๑ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม                                                                                              | ๙๙          |
| ๔.๒ ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์        | ๑๐๐         |
| ๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัด |             |

|                                                                                                                                                          |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| เพชรบูรณ์                                                                                                                                                | ๑๐๕ |
| ๔.๔ ปัญหา และข้อเสนอแนะในความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการ<br>โครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัด<br>เพชรบูรณ์ | ๑๑๘ |
| ๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์บุคคลเชิงลึกเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติ<br>ธรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์            | ๑๒๐ |
| ๔.๖ สรุปองค์ความรู้การวิจัย                                                                                                                              | ๑๒๕ |
| <b>บทที่ ๕ สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ</b>                                                                                                                |     |
| ๕.๑ สรุปผลการวิจัย                                                                                                                                       | ๑๒๗ |
| ๕.๒ อภิปรายผล                                                                                                                                            | ๑๓๑ |
| ๕.๓ ข้อเสนอแนะ                                                                                                                                           | ๑๓๔ |
| <b>บรรณานุกรม</b>                                                                                                                                        | ๑๓๓ |
| <b>ภาคผนวก</b>                                                                                                                                           | ๑๔๑ |
| ภาคผนวก ก. รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย                                                                                             | ๑๔๒ |
| ภาคผนวก ข. ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อการวิจัย                                                                                                      | ๑๔๔ |
| ภาคผนวก ค. ตารางสรุปค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม                                                                                          | ๑๕๐ |
| ภาคผนวก ง. แบบสอบถามเพื่อการวิจัย                                                                                                                        | ๑๕๔ |
| ภาคผนวก จ. หนังสือขอความอนุเคราะห์ต่าง ๆ                                                                                                                 | ๑๖๒ |
| <b>ประวัติผู้วิจัย</b>                                                                                                                                   | ๑๖๓ |

## สารบัญญัตราสาร

|                                    |             |
|------------------------------------|-------------|
| <b>ตารางที่</b>                    | <b>หน้า</b> |
| ๒.๑ สรุปความหมายของการบริหารจัดการ | ๑๒          |

|      |                                                                                                                                    |     |
|------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| ๒.๒  | สรุปแนวคิดหลักของการบริหารจัดการ                                                                                                   | ๑๘  |
| ๒.๓  | สรุปทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ                                                                                                  | ๒๙  |
| ๒.๔  | สรุปการบริหารจัดการวัด                                                                                                             | ๔๓  |
| ๒.๕  | สรุปความหมายของทักษะ                                                                                                               | ๔๘  |
| ๒.๖  | สรุปความหมายของวัด                                                                                                                 | ๕๘  |
| ๒.๗  | สรุปแนวคิดเกี่ยวกับวัด                                                                                                             | ๖๗  |
| ๒.๘  | สรุปแนวคิดเกี่ยวกับวัดกับการพัฒนาทักษะชีวิต                                                                                        | ๗๓  |
| ๒.๙  | สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ                                                                                        | ๘๓  |
| ๒.๑๐ | สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม                                                                        | ๘๙  |
| ๔.๑  | แสดงจำนวนและร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม                                                                                              | ๙๙  |
| ๔.๒  | ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยภาพรวม                                                                                           | ๑๐๐ |
| ๔.๓  | ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านการประเมินสภาวะแวดล้อม                                                                          | ๑๐๑ |
| ๔.๔  | ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านการประเมินปัจจัยนำเข้า                                                                          | ๑๐๒ |
| ๔.๕  | ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านการประเมินกระบวนการ                                                                             | ๑๐๓ |
| ๔.๖  | ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านการประเมินผลผลิต                                                                                | ๑๐๔ |
| ๔.๗  | ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน จำแนกตามเพศ                                                                                  | ๑๐๕ |
| ๔.๘  | ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน จำแนกตามอายุ                                                                                 | ๑๐๖ |
| ๔.๙  | ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยภาพรวม                                                                                        | ๑๐๗ |
| ๔.๑๐ | ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ด้านการประเมินสภาวะแวดล้อม                                                                       | ๑๐๘ |
| ๔.๑๑ | ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ด้านการประเมินปัจจัยนำเข้า                                                                       | ๑๐๙ |
| ๔.๑๒ | ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ด้านการประเมินกระบวนการ                                                                          | ๑๑๐ |
| ๔.๑๓ | ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ด้านการประเมินผลผลิต                                                                             | ๑๑๑ |
| ๔.๑๔ | ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน จำแนกตามระดับการศึกษา                                                                        | ๑๑๒ |
| ๔.๑๕ | ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยภาพรวม                                                                                        | ๑๑๓ |
| ๔.๑๖ | ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ด้านการประเมินปัจจัยนำเข้า                                                                       | ๑๑๔ |
| ๔.๑๗ | ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ด้านการประเมินกระบวนการ                                                                          | ๑๑๕ |
| ๔.๑๘ | ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน จำแนกตามอาชีพ                                                                                | ๑๑๖ |
| ๔.๑๙ | ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติ<br>พัฒนาทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ | ๑๑๗ |



## สารบัญ

## ตาราง (ต่อ)

| ตารางที่                                                                                                                                                           | หน้า |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| ๔.๒๐ ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนา<br>ทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านทักษะในการวางแผน           | ๑๑๘  |
| ๔.๒๑ ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนา<br>ทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการประเมินปัจจัย<br>นำเข้า | ๑๑๘  |
| ๔.๒๒ ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนา<br>ทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการประเมิน<br>กระบวนการ    | ๑๑๙  |
| ๔.๒๓ ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนา<br>ทักษะชีวิตวัดทุ่งสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการประเมินผลผลิต           | ๑๑๙  |

## สารบัญภาพ

| ตารางที่                                     | หน้า |
|----------------------------------------------|------|
| ๒.๑      กรอบแนวคิดในการวิจัย                | ๙๑   |
| ๔.๑      สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย | ๑๒๕  |

## คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

### ๑. การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎก โดยใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นหลัก เรียงตามคัมภีร์ดังนี้

|      |         | พระสุตตันตปิฎก |             |               |                     |
|------|---------|----------------|-------------|---------------|---------------------|
| เล่ม | คำย่อ   | ชื่อคัมภีร์    |             |               |                     |
| ๑๐   | ที.ม.   | (ไทย) =        | สุตตันตปิฎก | ทีฆนิกาย      | มหาวรรค (ภาษาไทย)   |
| ๑๖   | ส.นิ.   | (ไทย) =        | สุตตันตปิฎก | ทีฆนิกาย      | นิทานวรรค (ภาษาไทย) |
| ๒๐   | อง.ทุก. | (ไทย) =        | สุตตันตปิฎก | อังคุตตรนิกาย | ทุกนิบาตร (ภาษาไทย) |

### ๒. การใช้หมายเลขย่อ

พระไตรปิฎกภาษาไทย จะแจ้ง เล่ม ข้อ หน้า เช่น วิ. ม. (ไทย) ๔/๙/๑๑ หมายถึง วินัยปิฎก มหาวรรค เล่ม ๔ ข้อ ๙ หน้า ๑๑